

Економічні науки

УДК 657 423

Денисюк Олександр Миколайович

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри обліку та оподаткування

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Лещук Тарас Миколайович

здобувач освітнього рівня «магістр»

Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ОБЛІК ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ

***Анотація.** У статті розглянуто теоретичні та методологічні аспекти обліку та аналізу витрат підприємства на виробництво продукції, товарів чи послуг.*

***Ключові слова:** облік витрат, операційні витрати, витрати на управління, звичайні витрати.*

Актуальність теми зумовлена тим, що сучасні умови господарювання вимагають вирішення цілого ряду нерозв'язних облікових питань. Метою даної статті є вивчення обліку витрат підприємства на виробництво.

Сьогодні витрати розглядає значна кількість вітчизняних та зарубіжних вчених та науковців. Серед них можна виділити таких як: О.С.

Бородкін, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валусь, А.М. Герасимович, С.Ф. Голов, З.В. Гуцайлюк, З.В. Задорожний, Г.Г. Кірейцев, Я.Д. Крупка та інші.

З метою бухгалтерського обліку, аналізу та планування витрат підприємства об'єднуються в однорідні групи за різними ознаками. Загалом витрати групуються та обліковуються за видами, місцями виникнення та носіями витрат.

Види витрат визнаються виходячи з економічного змісту, що міститься в кожному елементі витрат. Види витрат є базою для формування калькуляційних статей витрат.

Місця виникнення витрат - це структурні підрозділи, в яких відбувається споживання ресурсів у виробничих, збутових, адміністративних та інших цілях, пов'язаних з оборотом коштів підприємства [2].

Під терміном носій витрат слід розуміти продукцію підприємства (включаючи роботи та послуги), яка в той чи інший момент може перебувати на різних дореалізаційних стадіях, починаючи від стадії придбання запасів, призначених для її випуску.

Економічний елемент - однорідний первинний вид витрат на виробництво продукції (виконання робіт, надання послуг), в якій у межах підприємства неможливо розкласти на частини.

Статті витрат - певний вид витрат, що створюють собівартість як окремих видів продукції, так і сукупності витрат на товарну продукцію підприємства загалом [3].

Облік витрат на виробництво здійснюють за допомогою методів, які відповідають вимогам і специфіці окремих виробництв, забезпечують

складання достовірних калькуляцій собівартості продукції та організацію дійового контролю за зниженням витрат на виробництво.

Основні методи обліку витрат такі:

- стосовно технологічного процесу (нормативний, стандартний, позаказний, попередній);
- за об'єктами калькуляції (облік за деталями, вузлами, виробами, процесами, переділами, виробництвами, замовленнями);
- за способом збору інформації, який забезпечує контроль за витратами (метод попереднього контролю та нормативний метод).

Розрахунок собівартості одиниці окремих видів продукції або робіт і всієї товарної продукції називається калькуляцією. На практиці застосовують планову, кошторисну, нормативну та фактичну калькуляції.

На підприємствах для обліку витрат на виробництво продукції використовують рахунок 23 «Виробництво». Він призначений для узагальнення інформації про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг), а також для обліку на окремих субрахунках витрат.

За дебетом цього рахунка відображаються прямі матеріальні, трудові та інші прямі витрати, а також виробничі накладні витрати та витрати від браку продукції (робіт, послуг), за кредитом — суми фактичної виробничої собівартості завершеної виробництвом продукції, виконаних робіт і послуг.

За цільовим спрямуванням витрати підприємства можна умовно поділити на:

- Основні витрати
- Витрати на обслуговування
- Витрати на управління

Основні витрати - це витрати, безпосередньо пов'язані з технологічним процесом випуску продукції.

Витрати на обслуговування - це витрати на утримання допоміжних підрозділів (включаючи витрати на збут) і підрозділів соціального характеру.

Витрати на управління - включають витрати на утримання й обслуговування апарату управління виробничими та невиробничими підрозділами, а також витрати на утримання й обслуговування апарату управління підприємства (адміністративні витрати) [2].

За способом включення до собівартості окремих видів продукції розрізняють витрати прямі і непрямі.

Прямі витрати безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції; їх можна прямо включити до собівартості за відповідними об'єктами обліку, не враховуючи їх на збірно-розподільчих рахунках. Точніше, прямі витрати є сукупною вартістю ресурсів, втілених у продукції; до вартості таких ресурсів належать і жива праця у відповідній оцінці, яка, своєю чергою, включає заробітну плату та соціальне страхування найманих працівників, зайнятих безпосереднім виготовленням конкретних видів продукції [1].

Непрямі витрати пов'язані з виробництвом відразу кількох або всіх видів продукції підприємства. Непрямі витрати протягом звітного періоду обліковуються на збірно-розподільчих рахунках, а потім за встановленою методикою деякі з них розподіляються між окремими видами продукції, а деякі списуються безпосередньо в Дт результативного рахунка.

У складі собівартості продукції прямі витрати поділяються за статтями, кожна з яких, як правило, відповідає певному елементу витрат, а непрямі утворюють комплексні статті, які складаються з витрат, що містять

кілька елементів. Прикладом комплексної статті може бути стаття "Витрати на охорону".

За ознакою залежності від обсягів випуску продукції витрати підприємства поділяють на постійні та змінні.

Змінні витрати нормуються на кожен одиницю продукції, їх розмір змінюється відносно пропорційно відповідно до зміни обсягу випуску продукції.

Розмір постійних витрат не залежить від обсягу випуску продукції, їх питомий розмір у складі загальних витрат, що зменшують фінансовий результат, при збільшенні обсягу випуску скорочується, а при зниженні - збільшується.

За економічним змістом усі витрати підприємства поділяються на операційні, фінансові, інші звичайні та надзвичайні.

До операційних витрат належать витрати, що обліковуються на рахунках 90, 91, 92, 93, 94.

До фінансових витрат належать витрати, що обліковуються на рахунках 95 і 96.

До інших звичайних витрат належать витрати, що обліковуються на рахунку 97. Разом з тим, при аналізі рахунків 971 - 979 з'ясовується, що не всі з них можна зарахувати до "Інших звичайних витрат". Так, наприклад, рахунок 971 і частково рахунок 975, поза будь-яким сумнівом, належить до фінансових витрат. Крім того, такі специфічні рахунки, як 978 і 979, якими користуються виключно страхові організації, ніяк не можуть належати до "інших витрат", оскільки насправді є для страхових організацій основними.

До надзвичайних витрат належать витрати на рахунку 99.

Що стосується такого умовно-витратного рахунку 98 "Податок на прибуток", то цей рахунок випадає з цього ряду, оскільки не відповідає жодній із наведених ознак.

Для підприємств усіх галузей виокремлено пропозиції щодо удосконалення обліку витрат:

1. Організація обліку витрат за стадіями технологічного процесу, що дозволяє визначити внесок керівника кожного центру відповідальності в загальний розмір витрат підприємства і підвищити відповідальність менеджерів усіх рівнів управління.

2. Бюджетування доходів і витрат на виробництво продукції, яка виготовляється, що забезпечує порівнянність кошторисних і фактичних показників і можливість використання управління витратами за відхиленнями для швидкого реагування на зміну ринкових умов і пошуку вигідних комбінацій ціни й обсягу виробництва.

3. Створення системи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції, що відбиває специфіку підприємств комплексної переробки сировини.

4. Можливості використання системи калькулювання неповних витрат у комплексних виробництвах для прийняття управлінських рішень щодо визначення обсягів діяльності й вибору їхніх оптимальних варіантів у розрізі асортименту продукції, що випускається.

5. Обліку й калькулювання собівартості супутньої продукції підприємства, що дозволяє підвищити його прибутковість.

Література

1. Сопко В. Бухгалтерський облік : навч. посібник / В. Сопко. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2000. – 578 с.
2. Економіка виробничого підприємства : навч. посібник / Й.М.Петрович, І.О. Будіщева та ін. - К.: Знання, 2001. – 405 с.
3. Кужельний М.В. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М.В. Кужельний, В.Г. Лінник. – К. : КНЕУ, 2001. – 334 с.